

KS. KAZIMIERZ MATWIEJUK

EUCHARYSTIA ŹRÓDŁEM I OBJAWIENIEM KOMUNII EKLEZJALNEJ

Teologia pastoralna ma za przedmiot swej refleksji urzeczywistnianie się Kościoła. Wspólnotę Ludu Bożego buduje Eucharystia. Jej celebracja i uczestnictwo w „łamaniu chleba” jest wchodzeniem w szczególną komunię z Jezusem. Dokonuje się to zwłaszcza przez Komunię eucharystyczną, która jest dana Ludowi Bożemu, by posilał się ciałem i krwią wcielonego Syna Bożego. Tak rozwija się Jego mistyczne Ciało. Eucharystyczny wymiar Kościoła warunkuje jego wymiar koinonijny.

Tytuł artykułu jest inspirowany treścią listu apostołskiego Jana Pawła II *Mane nobiscum, Domine*¹ Papież zaznacza w nim, że Jezus uczniom idącym do Emaus, którzy prosili nieznanego Współtowarzysza drogi, by pozostał z nimi, odpowiedział darem Eucharystii. Poznali Go podczas „łamania chleba” Przez udział w tej celebracji urzeczywistniła się ich koinonia ze Zmartwychwstałym. Doświadczenie wspólnoty z Chrystusem stało się imperatywem do budowania jej z innymi. Dlatego „w tej samej godzinie wybrali się i wrócili do Jerozolimy, [...] opowiedzieli, co ich spotkało w drodze, i jak Go [Zmartwychwstałego] poznali przy łamaniu chleba” (Łk 24, 33).

Ks. dr hab. KAZIMIERZ MATWIEJUK, prof. UKSW – kierownik Katedry Teologii Liturgii w Instytucie Teologicznym w Radomiu; adres do korespondencji: Nowe Opole, ul. Seminaryjna 26, 08-110 Siedlce 2, skr. poczt. 100; e-mail: kmatwiejuk@siedlce.opoka.org.pl

¹ List został wydany 07 X 2004 r. Dalej skrót: MnD.

I. EUCHARYSTIA ŹRÓDŁEM KOMUNII EKLEZJALNEJ

1. *Istota komunii eklezjalnej*

Eklezjologia komunii jest centralną i podstawową ideą dokumentów Soboru Watykańskiego II. Kościół, który jest nowym Ludem Bożym, w swojej istocie jest wspólnotą. Pojęcie komunii znajduje się w sercu samoświadomości i tożsamości Kościoła². Do istoty chrześcijańskiej komunii należy jej darmowość. Jest ona darem Boga, owocem Jego inicjatywy zbawczej, która dopełniła się w misterium paschalnym wcielonego Słowa. Tak rozumiana komunია ma podwójne odniesienie. Pierwsze ma charakter wertykalny i dotyczy wspólnoty Boga z człowiekiem. Drugie odniesienie, o charakterze horyzontalnym, określa komunię między ludźmi³.

Misterium osobowej jedności człowieka z Trójcą Świętą i z innymi ludźmi jest zapoczątkowane przez chrzest, a skierowane do pełni eschatologicznej w Kościele niebieskim. Ta pełnia urzeczywistnia się, w pewnym wymiarze, już w Kościele obecnym w historii świata (KKK 782). Związek między Bogiem i człowiekiem ma charakter soteryjny i urzeczywistnia się w Chrystusie mocą sakramentów świętych. Rozciąga się zaś na nowe relacje ludzi między sobą. Te relacje wynikają z naśladowania Chrystusa Sługi przez bezinteresowny dar z siebie dla innych ludzi, także nieprzyjaciół⁴.

Komunia eklezjalna jest skutkiem zanurzenia poszczególnych ludzi w tajemnicy paschalnej Chrystusa. To On zechciał tak wprowadzać tych, których do końca umiłował (J 13, 1), w centrum wydarzeń zbawczych, które swój punkt kulminacyjny osiągnęły w Jego śmierci krzyżowej na Golgocie i w zmartwychwstaniu w poranek rezurekcyjny. Komunია z Chrystusem i Jego Kościołem rozpoczyna się w sakramencie powtórnych narodzin. Dokonuje się w znaku wody i mocą Ducha Świętego (J 3, 5). Polega zaś na zanurzeniu się neofity w śmierci i zmartwychwstaniu wcielonego Syna Bożego. Tej inicjacji dokonuje sam Chrystus. Wtajemniczenie chrzcielne odbywa się nie w jakiś tajemny sposób, ale przez oficjalny akt liturgiczny Kościoła. Owocem inicjacji chrześcijańskiej jest udział ochrzczonego w życiu Trójjedynego Boga, a zatem komunია z Nim, oraz wprowadzenie go do wspólnoty Ludu Bożego, czyli komunია z ludźmi. Jedność z Bogiem jest istotnym warunkiem

² Zob. KK 8, 13-15, 18, 21, 24-25; KDK 32.

³ S. Hołodok. *Wspólnota*. www.opoka.org.pl/biblioteka/M/MR/euchakomunia.html (10.01.2006).

⁴ „Człowiek, będący na ziemi jedynym stworzeniem, którego Bóg chciał ze względu na nie samo, nie może się w pełni odnaleźć inaczej, jak tylko przez szczery dar z siebie samego” (KDK 24).

prawdziwej komunii między ludźmi. Jej podstawą jest fakt, że Chrystus umarł i zmartwychwstał za wszystkich ludzi, gdy ci byli jeszcze grzesznikami (Rz 5, 8)⁵

Sakramentalna droga ku komunii eklezjalnej prowadzi przez sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia⁶ W nich człowiek doświadcza zbawienia, ofiarowanego ludziom przez Boga Ojca w osobie Jezusa Chrystusa. To zaofiarowanie jest wielkodusznym darem oraz nieodwołalną propozycją Boga, skierowaną do każdego człowieka. Propozycja ta jest ustawicznie ogłaszana przez Kościół, zwłaszcza w ramach jego działalności ewangelizacyjnej. Natomiast jej przyjęcie dokonuje się przez wiarę, czyli osobowe przyjęcie samobjawiającego się Boga oraz gotowość współpracy z Nim poprzez nawracanie się i życie według Ewangelii⁷

Przygotowanie do komunii z Bogiem i z ludźmi, począwszy od czasów apostoelskich, koncentruje się wokół kerygmatu o paschalnej tajemnicy Chrystusa. Główną treścią tego kerygmatu jest to, „co Bóg uczynił dla ludzi” przez Chrystusa. Jego główne elementy doktrynalne stanowi prawda o ukrzyżowaniu i śmierci Jezusa (Dz 2, 23; 3, 13-15; Rz 10, 9), także o Jego zmartwychwstaniu i ukazywaniu się Apostołom (Dz 2, 24. 32; 13, 30-32; 1 Tes 1, 10), również władza sędziowska Zmartwychwstałego (Dz 10, 42; 2 Tm 4, 1) oraz wezwanie do wiary, nawrócenia i chrztu jako koniecznych warunków do zbawienia (Dz 2, 38; 3, 19-21)⁸

Pomocą do wejścia w komunie z Bogiem i Kościołem jest katechumenat. Ta instytucja, powstała w starożytnym Kościele, stanowiła wspólnotę osób, w której dorośli katechumeni byli otoczeni opieką ochrzczonych. Razem z nimi słuchali Dobrej Nowiny o zbawieniu, a posłuszni natchnieniom i łasce Ducha Świętego otwierali swe serca, by uwierzyć w Boga żywego. W takim klimacie dokonywało się ich nawrócenie⁹

⁵ Chrystus „umierając, zniweczył naszą śmierć, i zmartwychwstając, przywrócił nam życie” (*Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Wyd. II. Katowice 1987 nr 2).

⁶ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*. Katowice 1988 nr 1.

⁷ O. C a s e l. *Chrześcijańskie misterium kultyczne*. Tłum. A. J. Znak. Oleśnica 1992 s. 22.

⁸ Kerygmat w znaczeniu biblijnym jest uroczystą i publiczną proklamacją zbawienia dokonanego w Jezusie ukrzyżowanym i zmartwychwstałym, połączoną z wezwaniem do wiary i nawrócenia. Było to przepowiadanie misyjne skierowane do niechrześcijan, zwłaszcza żydów i pogan. Zob. J. K u d a s i e w i c z. *Jezus historii a Chrystus wiary*. Lublin 1987 s. 159-160.

⁹ Zob. B. M o k r z y c k i. *Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia*. Warszawa 1983; S. C z e r w i k. *Historycznoliturgiczne podłoże rytuału Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1988. „Anamnesis” 1996 nr 8 s. 19-33.

Komunia eklezjalna jest równocześnie widzialna i niewidzialna¹⁰ Wspólnota eklezjalna w swej rzeczywistości widzialnej bazuje na sakramentalnej naturze Kościoła. Ten stanowią odkupieni przez Chrystusa¹¹ W swojej rzeczywistości niewidzialnej zaś jest komunią każdego człowieka z Ojcem przez Chrystusa w Duchu Świętym. Jest realizowana przez udział w Boskiej naturze (2 P 1, 4), udział w tajemnicy krzyża i rezurekcji Chrystusa (2 Kor 1, 7) oraz przez obdarowanie łaską uświęcającą Ducha Uświęciciela i Parakleta (Flp 2, 1). W Kościele na ziemi zachodzi głęboki wewnętrzny związek między komunią niewidzialną i komunią widzialną. Związek ten konstytuuje Kościół jako sakrament zbawienia. Z tego sakramentalnego charakteru wynika jego otwartość, zarówno misyjna, jak i ekumeniczna. Kościół jako ewangeliczne miasto położone na górze jest posłany do świata, aby głosić misterium komunii. Ta tajemnica go kształtuje, a jej wewnętrzny dynamizm jest nakierowany na to, by odkupionych gromadzić w jedno w Chrystusie¹²

2. *Eucharystia buduje komunie eklezjalną*

W umacnianiu komunii z Bogiem i między ludźmi Kościół ma do dyspozycji przede wszystkim Eucharystię, którą Lud Boży ustawicznie żywi się i przez którą wzrasta¹³ Jej celebracja, polegająca na sakramentalnym uobecnianiu paschy Chrystusa, przygotowana przez słowo Boże, Liturgię Godzin i sakramentalia, przedłuża się w pozostałych sakramentach oraz celebracjach roku liturgicznego¹⁴ Liturgia chrześcijańska nie tylko przypomina wydarzenia zbawcze, ale aktualizuje je i uobecnia. Misterium paschalne Chrystusa jest celebrowane, a nie powtarzane. W każdej celebracji dokonuje się wylanie Ducha Świętego, który aktualizuje jedyne misterium zbawienia, dokonane przez wcielone Słowo (KKK 1104).

¹⁰ Kongregacja Nauki Wiary. *List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunie* (28.05.1992). Dalej skrót: KJK.

¹¹ „Do społeczności Kościoła wcieleni są w pełni ci, co mając Ducha Chrystusowego w całości przyjmują przepisy Kościoła i wszystkie ustanowione w nim środki zbawienia i w jego widzialnym organizmie pozostają w łączności z Chrystusem rządzącym Kościołem przez papieża i biskupów, w łączności polegającej na więzach wyznania wiary, sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego oraz wspólnoty (communio)” (KK 14).

¹² KJK 4.

¹³ Jan Paweł II. Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* nr 34. Poznań 2003. Dalej skrót: EdE.

¹⁴ Zob. *Liturgia w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego*. Red. K. Matwiejuk. Radom 2004.

Komunia eklezjalna jest ożywiana dynamizmem zbawczym obecnej w Eucharystii ofiary Chrystusa, która została złożona na krzyżu na Kalwarii, ale w noc poprzedzającą śmierć krzyżową Chrystus ustanowił jej sakramentalny obrzęd. Podczas Ostatniej Wieczerzy, w klimacie anamnezy zbawczej ingerencji Jahwe, który wyprowadził mocnym ramieniem swój lud z niewoli egipskiej ku wolności, wcielony Syn Boży dokonał swojej Paschy¹⁵ Tajemnicę swego przejścia przez śmierć ku życiu przez zmartwychwstanie zawarł On w znakach chleba i wina, które przemienił w swoje ciało i krew (Łk 22, 15). Dając zaś je uczniom do spożywania, pouczył ich, że Jego Ciało i Krew będą wydane na ofiarę przebłagalną za grzechy świata (zob. Mt 26, 26-29; Mk 14, 22-25; Łk 22, 17-20; 1 Kor 11, 23-26). Uczniowie, spożywając w wieczniku Posiłek eucharystyczny, mieli już udział w owocach zbawczej śmierci i chwalebnej rezurekcji swego Boskiego Mistrza¹⁶

Ofiara Chrystusa z Golgoty jest uobecniata w liturgii za pomocą znaków. Są one skutecznymi znakami Jego umierania i zmartwychwstania. Postacie eucharystyczne chleba i wina, pod którymi jest obecny Chrystus, wyobrażają krwawe rozdzielenie Jego ciała i krwi w śmierci krzyżowej. Dzięki tym znakom uobecnia się sakramentalnie Jego ofiara, która w wymiarze historycznym, w sposób krwawy, dokonała się tylko jeden raz. Autor Listu do Hebrajczyków z naciskiem podkreśla, że Chrystus ofiarował się „raz na zawsze” (Hbr 10, 10). Z woli Chrystusa jednak ofiara krzyżowa aktualizuje się „dzisiaj” w celebracjach eucharystycznych na ołtarzach całego świata.

Chrystus, arcykapłan Nowego Przymierza jest głównym działającym w ofierze na krzyżu i we Mszy świętej¹⁷ Tylko On „sam jest prawdziwym i prawowitym Podmiotem i Sprawcą tej swojej Ofiary i przez nikogo właściwie nie może być w jej spełnianiu wyręczony. Tylko On mógł i wciąż może być prawdziwą i skuteczną *propitiatio pro peccatis nostris [...] sed etiam totius mundi*. Tylko Jego Ofiara, a nie żadna inna, mogła i może mieć *vim propitiatoriam*, ową moc przebłagalną przed Bogiem, przed Trójcą Przenajświętszą, przed Jej transcendentalną świętością”¹⁸

¹⁵ K. Matwiejuk. *Celebracja przymierza Boga z ludźmi w świętach żydowskich*. „Roczniki Teologiczne” 48:2001 z. 6 s. 161-182.

¹⁶ J. Miazek. *Eucharystia – ofiara – kult – obrzęd*. „Ateneum Kapłańskie” 75:1983 nr 448 s. 315-325.

¹⁷ Jan Paweł II. DC nr 8.

¹⁸ Jan Paweł II. List na Wielki Czwartek *Tajemnica i kult Eucharystii* (24.02.1980) nr 8. Dalej skrót: TkE.

Na krzyżu ofiarowanie Żertwy dokonało się przez śmierć krwawą, dobrowolnie przyjętą. Na ołtarzu niemożliwe jest przelanie krwi, ponieważ natura ludzka Chrystusa jest w stanie chwały i śmierć nad Nim nie ma już władzy (Rz 6, 9)¹⁹ W Eucharystii ta ofiara jest uobecnianą w sposób sakramentalny²⁰ Jej aktualizacja dokonuje się „na odpuszczenie grzechów” i stanowi źródło dynamizmu komunii z Bogiem i z ludźmi²¹

Jezus Chrystus ustanowił Ofiarę eucharystyczną jako sakrament swojej śmierci i zmartwychwstania i powierzył go Kościołowi. Dzięki dobroci zmartwychwstałego Chrystusa Jego wyznawcy mogą uczestniczyć w Eucharystii. W niej ciągle jest obecna tajemnica Krzyża²² Dzieje się tak dzięki anamnezie liturgicznej, czyli wspomnieniu uobecniającemu istotę wydarzeń zbawczych²³ Dlatego Msza święta jest ofiarą, ale nie samą w sobie, lecz w ścisłej łączności z ofiarą krzyżową Chrystusa. „Chrystus złożywszy raz na zawsze jedną ofiarę za grzechy, zasiadł po prawicy Boga [...]. Jedną bowiem ofiarą udoskonalił na wieki tych, którzy są uświęceni” (Hbr 10, 12). Jego śmierć na krzyżu i sprawowanie Eucharystii są, co do istoty, jedną i tą samą ofiarą²⁴

Eucharystia uobecnia tajemnicę Chrystusowej Paschy, a zatem Jego przejścia przez śmierć ku zmartwychwstaniu. „Ileż na ołtarzu sprawowana jest ofiara krzyżowa, w której «na Paschę naszą ofiarowany został Chrystus» (1 Kor 5, 7), dokonuje się dzieło naszego odkupienia”²⁵ Msza święta jest znakiem obecności Chrystusa paschalnego. Łamanie Chleba eucharystycznego daje udział w uczcie z Jego ciała i krwi. Ich spożywanie pod postaciami chleba i wina wprowadza w eucharystyczną wspólnotę ze zmartwychwstałym Panem. Eucharystia jest uczestnictwem w tajemnicy Chrystusa ukrzyżowanego, który żyje. W niej Zmartwychwstały jest prawdziwie obecny i jest Pokarmem dla tych, którzy Go przyjęli za swego Pana i Zbawiciela. Ile razy spożywa się Chleb eucharystyczny i pije Kielich Pański głosi się

¹⁹ Pius XII. Encyklika *Mediator Dei*. W: *Eucharystia w wypowiedziach papieża i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej XX w.* Red. R. Rak. Londyn 1987 s. 47.

²⁰ R. Cantalamessa. *Eucharystia nasze uświęcenie. Tajemnica Wieczery Pańskiej*. Tłum. A. J. Zebik. Warszawa 2004 s. 31

²¹ R. Rak. *Eucharystia w historii Kościoła*. W: *Eucharystia*. Red. J. Krucina. Wrocław 1987 s. 203

²² OWMR 48.

²³ DC 9.

²⁴ K. Hoła. *Sakramenty w aspektach dziejznawczych. Eucharystia*. Cz. 2. Kraków 1986 s. 64.

²⁵ KK 3; zob. W. Hryniewicz. *Eucharystia sakrament paschalny*. „Ateneum Kapłańskie” 75:1983 nr 448 s. 239.

śmierć wcielonego Syna Bożego. Tak czyni Lud Boży, aż Chrystus powtórnie przyjdzie (1 Kor 11, 26).

Misterium paschalne Chrystusa jest fundamentem komunii eklezjalnej. Posiada ono wymiar ludzki i boski, doczesny i wieczny. Ludzkie i doczesne były: narodzenie Jezusa, Jego publiczna działalność, zdrada Judasza, męka Chrystusa i dramat Kalwarii. Te wydarzenia należą do historii. To jednak, co w misterium zbawienia miało charakter boski i wieczny, wykracza poza ramy czasowe. Zbawcza miłość wobec wszystkich ludzi oraz bezgraniczne posłuszeństwo Chrystusa wobec Ojca są nieprzemijające. Od kiedy Odkupiciel człowieka nie jest już między ludźmi w widzialnej postaci, to, co w Nim było widzialne, przeszło do misteriów²⁶ Jego Osoba i zbawcze dzieła, także działanie Jego łaski, odnajdujemy w znakach liturgicznych²⁷

W Eucharystii dokonuje się wspólnota człowieka z wcielonym Synem Bożym, który umarł na krzyżu i zmartwychwstał. Każdy, kto bierze udział w celebracji ofiary wcielonego Słowa, uczestniczy w zbawczej rzeczywistości²⁸ W Eucharystii trwa z całym dynamizmem przymierze Chrystusa z Kościołem, przypieczętowane Jego krwią na krzyżu. Żywą i skuteczną staje się Jego tajemnica paschalna. Eucharystia, będąc anamnezą wydarzeń paschalnych, obejmuje także wszystkie wydarzenia, które je przygotowały i po nich nastąpiły, począwszy od wcielenia Słowa aż po zesłanie Ducha Świętego. W Eucharystii jest już sakramentalnie obecna także Chrystusowa paruzja²⁹

II. EUCHARYSTIA OBJAWIENIEM KOMUNII EKLEZJALNEJ

1. *Eucharystia epifanią Kościoła*

Komunia eklezjalna dokonuje się przez wiarę i chrzest, a jej ośrodkiem i epifanią jest Eucharystia. Chrzest inicjuje komunię z Bogiem i ludźmi, włącza we wspólnotę, która jest budowana i ożywiana przez zmartwychwstałego Pana mocą Eucharystii. W taki sposób staje się ona rzeczywiście Ciałem Chrystusa. Eucharystia jest źródłem i siłą tworzącą komunię między członkami Ludu Bożego, ponieważ jednoczy każdego z nich z wcielonym Synem Bożym.

²⁶ Św. Leon Wielki. *Sermo* 74. PL 54, 398 A.

²⁷ Zob. Casel, jw. s. 16.

²⁸ Jan Paweł II. *Przemówienie podczas spotkania ekumenicznego*. Warszawa 1987.

²⁹ E. O z o r o w s k i. *Eucharystia w nauce i praktyce Kościoła katolickiego*. Poznań 1990 s. 267.

W celebracji Eucharystii łączność z Chrystusem dokonuje się na różne sposoby. Warunkują ją i aktualizują różne sposoby obecności Zmartwychwstałego w celebracjach liturgicznych. W ofierze Mszy świętej zmartwychwstały Pan jest obecny już w zgromadzeniu liturgicznym, a zatem gdy Kościół celebrowa, modli się i śpiewa psalmy. Ten sposób obecności określił wcielony Syn Boży, gdy obiecał, że „gdzie dwaj albo trzej są zgromadzeni w imię moje, tam i Ja jestem pośród nich” (Mt 18, 20). Jest On obecny także w swoim słowie, gdy bowiem w Kościele czyta się Pismo święte, wówczas On sam mówi. Znakiem obecności Zmartwychwstałego jest osoba przewodniczącego celebracji eucharystycznej, ponieważ „Ten sam, który kiedyś ofiarował się na krzyżu, obecnie ofiaruje się przez posługę kapłanów” Szczególna, bo substancjalna jest obecność paschalnego Chrystusa pod postaciami eucharystycznymi (por. KL 7).

Komunia eklezjalna, obejmująca wspólnotę z Bogiem i z ludźmi, stanowi warunek do celebracji Eucharystii. Celebransem liturgii jest wspólnota kościelna, a nie tylko kapłan. Ta wspólnota jest Ciałem Chrystusa zjednoczonym ze swoją Głową. To Ciało jest ludem świętym, zjednoczonym i zorganizowanym pod zwierzchnictwem biskupów. Dlatego czynności liturgiczne nie są czynnościami prywatnymi, lecz aktami Kościoła. One ukazują istotę i naturę Ludu Bożego, ale także kształtują jego oblicze i dynamizują jego misję.

Natura Kościoła, jako komunii uformowanej hierarchicznie, uwidacznia się w celebracji Eucharystii poprzez różność stopni święceń i urzędów, które nie wymagają święceń, lecz są wykonywane na mocy kapłaństwa wiernych. Ochrczeni bowiem są poświęceni przez odrodzenie i namaszczenie Duchem Świętym. Jako uczestnicy świętego kapłaństwa są uzdolnieni, aby składać ofiary duchowe. Te zaś są składane podczas świadomego, czynnego i pełnego udziału w celebracji Eucharystii. Ochrczeni nie tylko są do takiego udziału uprawnieni, ale i zobowiązani (KKK 1140-1141).

Komunia eklezjalna objawia się podczas celebracji Eucharystii jako znak uświęcającej obecności Chrystusa. Czynności liturgiczne przedłużają zbawcze działanie Odkupiciela człowieka. Niektórzy członkowie Ludu Bożego są wybierani i konsekrowani przez sakrament święceń do ich sprawowania. Duch Święty uzdalnia ich do działania w osobie Chrystusa-Głowy. Tak wyświęcony szafarz Bożych tajemnic jest jakby „ikoną” Chrystusa Kapłana. Działa *in persona Christi*, a to „znaczy więcej niż ‘w imieniu’ czy ‘w zastępstwie’ Chrystusa. *In persona* to znaczy: w swoistym sakramentalnym

utożsamieniu się z Prawdziwym i Wiecznym Kapłanem”³⁰ Wyświęcony szafarz nie może jednak uważać się za właściciela, który dowolnie dysponuje tekstem liturgicznym oraz najświętszym obrzędem i nadaje mu kształt osobisty³¹ „Może to się czasem wydawać bardziej efektowne, może nawet bardziej odpowiadać subiektywnej pobożności, jednakże obiektywnie jest zawsze zdradą tej jedności, która się w tym Sakramencie jedności nade wszystko winna wyrażać”³²

Komunijny wymiar Kościoła ukazuje się w pełni, gdy celebracji Eucharystii przewodniczy biskup w otoczeniu prezbiterów i diakonów oraz wiernych świeckich. Ci ostatni, jako ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru, zbierający ofiary w kościele czy dbający o porządek w zgromadzeniu liturgicznym, spełniają prawdziwe funkcje liturgiczne (KL 29). Komunijny charakter Kościoła domaga się, aby zgromadzenie liturgiczne zawsze pozostawało i działało w jedności Ducha. Dlatego każdy spełniający swą funkcję liturgiczną, czy to duchowny, czy świecki, powinien czynić tylko to i wszystko to, co należy do niego z natury rzeczy i na mocy przepisów prawa liturgicznego (KKK 1144).

2. *Eucharystia źródłem działalności pastoralnej Ludu Bożego*

Eucharystia umacnia i rozwija komunie eklezjalną w aspekcie wertykalnym, a zatem komunie z Bogiem: z Ojcem, Synem i Duchem Świętym, ale także dynamizuje komunie horyzontalną, tj. z bliźnimi. Ten drugi wymiar komunii kościelnej ma bardzo konkretne odniesienia egzystencjalne. Św. Paweł przypomina z mocą, że Chleb eucharystyczny, który łamiemy, jest udziałem w ciele Chrystusa, a „ponieważ jeden jest chleb, przeto my, liczni, tworzymy jedno ciało. Wszyscy bowiem bierzemy z tego samego chleba” (1 Kor 10, 16 n). Chrystus, powierzając swoim wyznawcom w sakramencie Eucharystii swoje Ciało i Krew, sprawia, że pożywający stają się tym, co przyjmują³³ To powoduje błogosławione implikacje życiowe i praktyczne.

³⁰ TkE 8.

³¹ Kapłan, będąc „ikoną” Chrystusa, przewodniczy celebracji liturgii Kościoła. Dlatego musi respektować przepisy liturgiczne, określone przez kompetentną władzę kościelną, przez Stolicę Apostolską. W przeciwnym wypadku, jego postuga świadczyłaby o braku szacunku dla Jezusa eucharystycznego. U źródeł takiej postawy jest zwykle samowola, albo indywidualizm. Może to być spowodowane brakiem żywej wiary. Por. TkE 12.

³² TkE 12.

³³ C a n t a l a m e s s a, jw. s. 62.

Eucharystia pogłębia sposób myślenia i działania uczestników. Uzdalnia do przekraczania subiektywizmu i indywidualizmu, także jurydyzmu, czyli traktowania uczestnictwa w jej celebracji, zwłaszcza w dniu Pańskim, w kategoriach tylko prawnego obowiązku. Niejednokrotnie uczestnicy Mszy świętej eksponują własne, często podyktowane emocjami, a nie pogłębioną świadomością religijną, odczucia. Nierzadko rezygnują z „bycia wspólnotą”, tłumacząc, że nie lubią tłoku w kościele, a najchętniej „modlą się” w pustych świątyniach albo na łonie przyrody. Celebrowanie zbawczych czynów Chrystusa uczy radosnego trudu tworzenia wspólnoty z innymi.

Eucharystia jest wielkodusznym darem Chrystusa dla Kościoła. Uczestnictwo w niej jest radosnym przywilejem, którym zaszczyca Chrystus, gromadząc wierzących przy sobie. Udział w celebracji Eucharystii stanowi okazję i szansę do kształtowania postaw wielkoduszności i bezinteresowności. Asymilowanie tych przymiotów, które były w pełni we wcielonym Synu Bożym, rozjaśnia zwykłą codzienność, oddziałuje na ludzi i kształtuje bardziej humanistyczną kulturę³⁴. Dzieje się tak, gdy uczestnicy eucharystycznej celebracji przeżywają ją w klimacie wiary. Na liturgię bowiem trzeba przyjść jako wierzący. Owszem, ona nie wyczerpuje całej działalności Kościoła (KL 9).

Duszpasterstwo w duchu soborowym przynagla wiernych, aby żyli w coraz doskonalszej jedności, zachowując w życiu to, co otrzymali przez wiarę. Jest to szczególnie ważne w kontekście kultury postmodernistycznej, w której są kwestionowane ludzkie wartości, a gloryfikowana samowola i samowystarczalność człowieka. Dzisiejszy człowiek czuje się równocześnie zagrożony przez własne wytwory, które niekiedy są obracane przeciwko niemu. Mogą stać się narzędziami niewyobrażalnego samozniszczenia. Już samo zagrożenie naturalnego środowiska alienuje człowieka z przyrody. Dlatego bytuje on i żyje w lęku³⁵. Do tego dochodzą problemy ekonomiczne i społeczne. Wśród ludzi narasta egoizm, a między narodami ciasne nacjonalizmy w miejsce miłości ojczyzny. To przybiera nawet formy politycznego i gospodarczego imperializmu. Sprawiedliwość, solidarność, miłość społeczna, poszanowanie praw człowieka i narodów stanowią wciąż niezrealizowane pragnienia wielu ludzi³⁶.

³⁴ Por. MnD 25; zob. K. C z u b a. *Idea Europy kultur w nauczaniu Jana Pawła II*. Warszawa 2003.

³⁵ J. Kalinowski. *Zagrożenia ideowe współczesnego człowieka*. W: „Gdzie jesteś Adamie?” *Człowiek w poszukiwaniu własnej tożsamości*. Red. T. Styczeń. Lublin 1987 s. 42-46.

³⁶ Jan Paweł II. Encyklika *Redemptor hominis* (04.03.1979) nr 15.

W takim świecie wyznawcy ukrzyżowanego i zmartwychwstałego Chrystusa są świadkami Jego zbawczej miłości i prawdy, która wyzwala człowieka. Daje też odpowiedź na jego egzystencjalne problemy. Kościół, stale odnawiany w celebracji eucharystycznej, staje się „znakiem i narzędziem” nie tylko wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem, ale także jedności całego rodzaju ludzkiego (por. KK 1).

Każda Msza święta nosi zamię uniwersalności. Jej uczestnicy dokonują swoistej dyslokacji doświadczenia eucharystycznego. Ci, którzy spotkali Pana, potrafią być rzecznikami komunii przez postawę dialogu, orędownikami pokoju przez umiejętność przebaczenia oraz budowniczymi solidarności przez bezinteresowność i ofiarną miłość wobec wszystkich ludzi. To jest możliwe dzięki Eucharystii, gdzie człowiek doświadcza bezinteresowności ze strony Boga, który w Jezusie Chrystusie stał się sprawcą zbawienia grzeszników.

Syn Boży już przez wcielenie zjednoczył się jakoś z każdym człowiekiem. To zjednoczenie wcielonego Słowa z ludzkością dokonało się zwłaszcza w tajemnicy Odkupienia. Mocą swojej Paschy Jezus Chrystus jest obecny w świecie, wbrew wszystkim pozorom Jego nieobecności i wbrew wszystkim ograniczeniom instytucjonalnej obecności i działalności Kościoła. Jest obecny mocą swojej prawdy, łaski i miłosiernej miłości, najpełniej wyrażonej na krzyżu, który rozjaśniła chwała Jego rezurekcji. Zmartwychwstały Chrystus uzdolnił ochrzczonych, aby innym ludziom pomagali Go odnajdywać (zob. KDK 22).

3. *Kult eucharystyczny jako źródło dynamizmu apostolskiego*

Kult eucharystycznym poza Mszą świętą jest formą aktualizacji świadomości o żywej obecności Chrystusa w Najświętszym Sakramencie³⁷ Jest on ściśle związany ze sprawowaniem Ofiary eucharystycznej. Obecność Chrystusa pod świętymi postaciami, trwająca dopóki istnieją konsekrowane postaci chleba i wina, stanowi możliwość przeżywania tajemnicy Jego obecności integralnie, czyli w wymiarze ofiary i aspekcie pamiątki Jego Paschy oraz pokarmu owocującego życiem wiecznym. Ten sakrament obecności stanowi najwznioślejszy sposób wypełnienia obietnicy Jezusa, który zapowiedział, że pozostanie ze swymi uczniami aż do skończenia świata. Oni zaś w celebracji i kulcie eucharystycznym zyskują pełniejszą świadomość tego, że są „znakiem i narzędziem” komunii z Bogiem i z ludźmi (KK 1).

³⁷ K. Matwiejuk. *Kult eucharystyczny w świetle listu apostolskiego Jana Pawła II „Mene nobiscum, Domine”* „Anamnesis” 2005 nr 42 s. 85-89.

Kult eucharystyczny ma nieocenioną wartość dla apostolskiego dynamizmu Ludu Bożego. Przedłuża w czasie eucharystyczną celebrację poprzez kontemplację rzeczywistej, choć sakramentalnej obecności zmartwychwstałego Chrystusa w Najświętszym Sakramencie. Rezurekcyjny Chrystus w tabernakulum jest dynamiczny zbawczo. On pragnie napełniać serca swoich wyznawców głębokim doświadczeniem swojej przyjaźni. A ta nadaje najgłębszy sens i pełnię życia tych, którzy uwierzyli w Niego³⁸ Jest to bowiem sytuacja, jak o niej mówił Jan Paweł II, zatrzymania się przy Chrystusie, by jak umiłowany uczeń oprzeć głowę na Jego piersi (por. J 13, 25), poczuć dotknięcie nieskończonej miłości Jego Serca i niejako uzgodnić z jego rytmem rytm własnego serca. To dokonuje się na adoracji, która winna się spełniać w klimacie miłości. Doświadczenie eucharystyczne owocuje siłą, pociechą i wsparciem³⁹

Pozostawanie w łączności z Chrystusem prowadzi do przemiany siebie i świata. Ma wymiar wyraźnie pastoralny. Najświętszy Sakrament jest znakiem skutecznej przemiany przemocy w miłość oraz śmierci w życie. Zbawcza dynamika sakramentalnej obecności Chrystusa udziela się adorującym Go i przez nich dociera do innych ludzi, rozprzestrzenia się na cały świat. W ten sposób Jego miłość staje się dominującą miarą świata. Adoracja bowiem oznacza uznanie Boga za prawdziwą miarę, źródło praw, których Jego wyznawcy winni przestrzegać, oraz oznacza pocałunek i uścisk, a zatem miłość⁴⁰

Pozostawanie przy Chrystusie eucharystycznym pozwala zrozumieć, że wolność człowieka nie jest używaniem życia w poczuciu pełnej autonomii, lecz polega na życiu według miary prawdy i dobra. Tak On czyni ludzi prawdziwie dobrymi. Miłość „uwięziona” w tabernakulum poucza, że podporządkowanie się jej ma głęboki sens. Ona nie narzuca człowiekowi niczego z zewnątrz, lecz go wewnątrz wyzwala⁴¹

Adoracja paschalnego Zbawiciela, obecnego w Najświętszym Sakramencie, jest formą komunii duchowej, która utrwała i aktualizuje sakramentalne zjednoczenie z Nim podczas celebracji Eucharystii. Jan Paweł II zachęcał, żeby kościoły, w których jest przechowywana Eucharystia, były otwarte dla wiernych przynajmniej przez kilka godzin dziennie, aby mogli się modlić przed Najświętszym Sakramentem. Przypominał też pasterzom Ludu Boże-

³⁸ MnD 30.

³⁹ EdE 25.

⁴⁰ Benedykt XVI. *Eucharystia musi być centrum waszego życia. Homilia. Kolonia 2005.* „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie” 74: 2005 nr 12 s. 475.

⁴¹ Tamże.

go, aby własnym świadectwem zachęcali wiernych do kultu eucharystycznego, do trwania na adoracji przed Chrystusem obecnym pod postaciami eucharystycznymi, szczególnie podczas wystawienia Najświętszego Sakramentu. Ordynariusze powinni usilnie popierać adorację eucharystyczną z udziałem ludu, zarówno krótką, jak też dłuższą czy wieczystą⁴²

Sakrament Eucharystii jako przedmiot adoracji czyni Chrystusa bliskim ludzkich spraw. Odkupiciel ludzi ustawicznie daje im siebie. Umożliwia życie według woli Boga. Kult eucharystyczny uczy postawy posłuszeństwa wobec Stwórcy i bezinteresownej służby wobec ludzi. Na ten ostatni aspekt zwrócił uwagę papież Benedykt XVI, który przypomniał, że „miłość bliźniego zakorzeniona w miłości Boga jest przede wszystkim powinnością każdego wierzącego, ale jest także zadaniem całej wspólnoty kościelnej, i to na każdym jej poziomie: od wspólnoty lokalnej, przez Kościół partykularny, aż po Kościół powszechny w jego wymiarze globalnym. Również Kościół jako wspólnota winien wprowadzać miłość w czyn”⁴³ W Kościele apostoelskim dokonywało się to w sposób radykalny: „Ci wszyscy, którzy uwierzyli, przebywali razem i wszystko mieli wspólne. Sprzedawali majątki i dobra i rozdzielali je każdemu według potrzeby” (Dz 2, 44-45). Ta radykalna forma wspólnoty materialnej nie mogła być utrzymana, gdy Kościół zaczął się rozrastać. Pozostała jednak istotna idea, że „we wspólnocie wierzących nie może być takiej formy ubóstwa, by komuś odmówiono dóbr koniecznych do godnego życia”⁴⁴

Dzięki adoracji eucharystycznej człowiek potrafi łatwiej zrozumieć sens wydarzeń, w których na co dzień uczestniczy, i przyjmować trudne doświadczenia, które Opatrzność Boża na niego dopuszcza. Wtedy łatwiej jest wszystko czynić na chwałę Boga. Kult eucharystyczny nie jest ucieczką przed obowiązkami stanu czy powołania. Jan Paweł II przestrzegał przed pokusą zredukowania Eucharystii do ludzkich wymiarów. Eucharystia jest zbyt wielkim darem, ażeby można było tolerować w kulcie eucharystycznym powierzchowność, dewocję czy jakiegokolwiek magiczne traktowanie sakramentu obecności zmartwychwstałego Pana. Stąd zachęta, aby poza Mszą świętą pozostawać długo na klęczkach przed Jezusem Chrystusem obecnym w Eucharystii i wynagradzać wiarą i miłością zaniedbania, zapomnienia oraz zniewa-

⁴² Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Instrukcja Redemptionis Sacramentum. O tym, co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią* nr 134-136. Poznań 2004.

⁴³ Benedykt XVI. Encyklika *Deus caritas est* nr 20.

⁴⁴ Tamże.

gi, jakich Zbawiciel świata doznaje od ludzi, za których umarł i zmartwychwstał. Papież pouczał, żeby adoracyjną kontemplację pogłębiać, sięgając po modlitewniki inspirowane słowem Bożym. Podpowiadał, że szczególnie odpowiednim sposobem kontemplacji eucharystycznej, realizowanej razem z Maryją i w Jej szkole, jest różaniec, rozumiany jako modlitwa biblijna o wyraźnym charakterze chrystocentrycznym⁴⁵

Podczas adoracji eucharystycznej dokonuje się kontemplacja Chrystusowego oblicza. Trwanie w klimacie Jego zbawczej obecności, nie emocjonalne czy podyktowane tylko interesownością, dynamizuje zbawczy dialog, zwłaszcza gdy ta kontemplacja jest zasilana Pismem świętym, a ono, od pierwszej do ostatniej strony, jest przeniknięte tajemnicą Chrystusa Zbawiciela. Jego misterium zostało ukazane, choć jeszcze w niejasnym zarysie, już w Starym Testamencie. W pełni objawiło się w Nowym Przymierzu, w osobie i dziele wcielonego Syna Bożego⁴⁶

Przez kontemplację tajemnicy Eucharystii człowiek jest prowadzony ku „przebóstwieniu” Ta kontemplacja dotyczy całej tajemnicy zbawienia, która jest zawarta w Najświętszym Sakramencie, począwszy od tajemnicy wcielenia, gdy Słowo Boże przyjęło naturę ludzką, aby człowiek stał się dzieckiem Bożym⁴⁷ Adorując Jezusa eucharystycznego, człowiek kontempluje także Jego konanie w Ogrójcu. Doświadcza w sobie paradoksu Jezusa udręczonego i jednocześnie szczęśliwego. Chrystus bowiem przeżywający konanie w Ogrójcu zaznał tam wszelkich radości Trójcy Świętej i z radością przyjął wolę Ojca⁴⁸ Poprzez adorację Chrystusa eucharystycznego, inspirowaną Biblią, dotyka się wiarą Jego mesjańskiej misji, a zatem chrztu w Jordanie, Kany Galilejskiej, publicznej działalności, a nade wszystko tajemnicy Krzyża⁴⁹ Kościół nieustannie kontempluje zakrwawione oblicze Chrystusa, ale nie zatrzymuje się na wizerunku Ukrzyżowanego, ponieważ On zmartwychwstał. Kontemplacja tajemnicy zmartwychwstania najpełniej potwierdza kairologiczny wymiar historii zbawienia, dając pewność, że Zmartwychwstały jest z nami, aby budować cywilizację miłości.

*

⁴⁵ MnD 18; zob. K. Matwiejuk. *Psalterz Maryjny w świetle Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*. „Roczniki Teologiczne” 46:1999 z. 6 s. 249-264.

⁴⁶ Jan Paweł II. List apostolski *Novo millennio ineunte* (06.01.2001) nr 17.

⁴⁷ Tamże nr 23.

⁴⁸ Tamże nr 27.

⁴⁹ Tamże nr 26.

Eucharystia oznacza i jednocześnie urzeczywistnia komunię życia z Bogiem i jedność Ludu Bożego, przez które Kościół jest sobą (KKK 1325). Przestrzenie komunii eklezjalnej winny się poszerzać. Komunia ma być bardziej widoczna przede wszystkim w relacjach między biskupami, kapłanami i diakonami, ale także między duszpasterzami i wiernymi, oraz między duchowieństwem diecezjalnym i zakonnikami, również między stowarzyszeniami i ruchami kościelnymi. Teologia i duchowość komunii stanowią klimat do uważnego słuchania siebie nawzajem oraz finalizowania różnych dyskusji uzgodnieniem wspólnego stanowiska⁵⁰

Kościół staje się sobą przez komunię życia z Bogiem, którą urzeczywistnia Komunia eucharystyczna. Ona podtrzymuje jedność w Ludzie Bożym. Spożywanie Wieczerzy Pańskiej w sposób naturalny wpływa na tworzenie braterskiej komunii z bliźnimi, także z tymi, których trudno jest zaakceptować. A to jest najbardziej wiarygodny sprawdzian prawdziwości koinonii z Chrystusem.

BIBLIOGRAFIA

- Fransen P. F.: Kościół jako Lud Boży. W: Nowy obraz Kościoła po Soborze Watykańskim II. Red. B. Lambert. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1968.
- Jagodziński M.: Communio dzięki komunikacji: teologiczny wymiar teorii komunikatywnego działania w eklezjologii Medarda Kehla SJ. Radom–Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 2002.
- Karwacki R.: Communicatio Spiritus Sancti. Pneumatologiczna interpretacja Kościoła jako Communio według dokumentów dialogu katolicko-luterańskiego na forum światowym. Siedlce: Kuria Diecezjalna 1999.
- Kasper W.: Kościół jako wspólnota. Refleksje nad eklezjologiczną ideą przewodnią Soboru Watykańskiego II. „Communio” 6:1986 nr 4 s. 26-42.
- Kupka J.: Problematyka apostołstwa współczesnego Kościoła. „Communio” 5:1985 nr 5 s. 60-79.
- Matwiejuk K.: Epikleza w Modlitwach eucharystycznych. W: Modlitwy eucharystyczne Mszału Rzymskiego. Red. H. J. Sobeczko. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego 2005 s. 147-165.
- Olszewski M.: Duszpasterstwo parafialne w świetle programów duszpasterskich Episkopatu Polski 1967-2000. Studium teologicznopastoralne. Białystok: Kuria Metropolitalna 2005.
- Ozowski E.: Trynitarna struktura chrześcijańskiego „communio” „Collectanea Theologica” 41:1971 nr 4 s. 50-66.
- Weron E.: Apostolstwo katolickie. Poznań–Warszawa: Pallottinum 1987.

⁵⁰ Tamże nr 45.

THE EUCHARIST AS THE SOURCE AND REVELATION
OF THE ECCLESIAL COMMUNION

S u m m a r y

The ecclesial communion with Christ and His Church starts in the sacrament of baptism. It consists in being immersed in the death and resurrection of the Incarnate Son of God. Christ Himself makes this initiation. The Eucharist strengthens the communion with God and among people. This strengthening is carried out especially during the Eucharistic celebration, which actualises the mystery of salvation implemented by Christ. Breaking and eating the Eucharistic Bread most completely makes real the community with the Risen Lord.

The Eucharist reveals the ecclesial communion. It is the epiphany of the Church shown here as a hierarchic community. This is made visible in the celebration of the Eucharist through a variety of vows, offices, and liturgical functions. This community is a celebrant of the Liturgy.

The Eucharist is a source of the pastoral activity of the Church, as it shapes the way of thinking and acting of its members. It teaches to overcome subjectivism and individualism, enables us to take the joyful hardships to build a fellowship with others. The Eucharistic cult is the source of apostolic dynamism every day.

Translated by Jan Kłós

Słowa kluczowe: Eucharystia, koinonia, komunia eklezjalna, misterium, wspólnota.

Key words: the Eucharist, fellowship, communion of the Church, mystery, community.